

**VERBAL NOUNS THROUGH THE PRISM
OF THE WORD-FORMATION PARADIGM***H. V. Kocherha, Candidate of Philological Sciences,**Associate Professor of the Department of Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics,**Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy**(Cherkasy, Ukraine)*

e-mail: kocherga_galina@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1000-3427>

The article describes the word-formation types of verbal nouns (procedural nouns, agentive nouns, names of the result of action, names of the object of action, and names of the place of action) through the prism of their components of lexical-semantic and word-formation-functional models. It is found that the meaning of word-formation models of verbal nouns is determined by the categorical meanings of the noun that the forming verbal stems acquire in the process of word formation. Each of these five categories is a separate way of transforming verb semantics into noun semantics and all of them together are segmented into the word-formation paradigm of verb nouns. The purpose of the article is to clarify the patterns of the creation of word-formation models of the verbal nouns of the Ukrainian literary language in structural-semantic and functional aspects.

The modification processes of the interaction of derivative and formative units as parts of speech, the functionality of word-forming meanings, paradigmatic and syntagmatic relations between word-forming units, word-forming types, and lexicalization of the nominative in the linguistic landscape are investigated.

It was found that the meaning of derivatives is not always a simple sum of the meanings of the word-forming base and the word-forming model, because polysemantic word-forming bases are often included in a word-formation with different incomplete meanings.

The analysis showed that the word-formation paradigm of verbal nouns in the modern Ukrainian literary language gives grounds to assert that the formative verbal bases in the word-formation process lose their grammaticalization and are deprived of verbal semantics. With the help of a new nominal word-formant, they express a new lexical and grammatical meaning and produce a new functional-stylistic dominant, that is, a transference occurs, in particular a complete morphological one. When creating verbal nouns, the transposition involves the word-formation processes of desemization and semization.

It has been found that the formation of nouns from verbs should be characterized as a transpositional (mutational) type of lexical derivation, since the verbal stem turns into a noun, changing its lexical meaning. The grammatical categories of the verb associated with the verbal inflectional paradigm, such as tense, person, mood, number, are completely neutralized in the process of word formation. As for the categorical meanings, the carriers of which are the entire stem (transitivity/intransitivity) or its individual elements that can be preserved in the word formation (type), for each word-formation model it should be separately determined whether they are neutralized or transformed in a certain way. The motivation of the word-formative (semantic) meanings of the word-formative model or word-formative basis must be distinguished from the numerous lexical meanings of the word-formative bases, but not derivatives, as a partial, individual factor. A word-formative model can be considered only that nominative that regularly appears in the semantics of all or a significant number of derivatives formed according to this model, regardless of the meanings of the word-formative bases.

Key words: word-formation model, word-formation meaning, transformation, verbal nouns, noun category, verbal semantics, counterparts, equivalents.

Relevance. The study of word-formation paradigms will enable Ukrainian linguistics to systematically approach the study, characterization, and description of the principles of organization and connection of word-formation systems in the functional linguistic-stylistic space. The study of word-formation is characterized by the identification of new methods,

approaches, and methodologies for the study of word-formation systems, subsystems, and the principles of their organization and interconnection. “The emergence of structurally new words, changes in the nature of word-forming connections of formants with formative bases of various types, an increase or decrease in the productivity of word-forming formants, an expansion or narrowing of the semantic load of affixes – these and other facts, considered in the context of the system, will make it possible to explain the causes and conditions of language changes as a consequence of the system’s response to changes in the socio-political, economic life of the people, as a factor of the system’s pressure on the nature of changes in its elements” [1, p. 50], which serves as the relevance of the proposed investigation.

Analysis of recent research and publications. Scientists who studied the word-formation concept, P. Bilousenko, K. Horodenska, M. Kravchenko, L. Lysychenko, O. Pinchuk, S. Karavanskyi, M. Vakulenko, V. Nimchuk, O. Ponomariv, N. Totska, O. Serbenska, D. Hrynchyshyn, Z. Kerst, A. Maiboroda, G. Malyshko, O. Nedilko, I. Oliinyk, P. Chuchka, O. Bilykh, L. Poliuha, L. Humetska, S. Bevzenko, S. Samiilenko, I. Kovalyk and others, also considered the historical development of word-formation types, including verbal nouns, analyzed morphological features and the mechanism of noun formation. “Modern linguistic research is increasingly focused on the analysis of semantics, which is due to the higher “mobility” of the lexical system, which is the most vivid expression of meanings. New words appear together with new concepts, old ones acquire new meanings in not quite typical use” [12, p. 157–160].

P. Bilousenko emphasizes the importance of studying word-formation types, taking into account all extralingual and intralingual factors: “I. Kovalyk substantiated the need to identify word-formation types as the main initial word-formation quantities in the synchronic, diachronic and comparative-historical study of languages. This was a significant achievement of Slavic linguistics – set forth by the founder of the derivational school in Ukraine, the understanding of the word-formation type with certain modifications prevails today in almost all descriptions of the word-formation systems of Slavic languages” [1, p. 39], which determines the integrity and functionality of the linguistic derivational landscape of the Ukrainian literary language.

The purpose of the article is to clarify the patterns of the creation of word-formation models of verbal nouns of the Ukrainian literary language in structural-semantic and functional aspects.

Research results and their discussion. The motivation of word-formative meanings, that is, the semantic meanings of a word-formative model or a word-formative affix, must be distinguished from the numerous lexical meanings of the formative bases, but not derivatives, as a partial, individual factor. Without such a distinction, the elements of the semantics of the formative bases are inevitably interpreted as elements of word-formative meanings. The meaning of a word-formative model can be considered only that nominative that regularly appears in the semantics of all or a significant number of derivatives formed according to this model, regardless of the meanings of the formative bases [9]. Combined with the specific meaning of a separate formative base, it constitutes the meaning of a separate derivative.

It has been established that the meaning of derivatives is not always a simple sum of the meanings of the word-forming base and the word-forming model, because often polysemantic word-forming bases are included in a word-formation with different incomplete meanings. “It is from the words that a person most often uses in everyday life, which name and reflect human relationships and interactions with the surrounding world, that whole gradational series are formed” [3]. For example, in the word *тягар* 2. Heavy load, heavy burden. *Тут несподівано друга, грізніша подія заходить, і на стурбовані наші серця **тягарем** налягає* (M. Zerov) the creative basis means only a unidirectional action (that which pulls downwards), and in the word *тягач* 1. A mechanical road vehicle which, by its design and equipment, is intended for towing semi-trailers, trailers or platforms. *Курять дороги за півторатонками, **тракторами-тягачами**, безтарками, простими мажми: все повністю переключилося на возіння зерна* (Yu. Yanovskyi) the formative basis means both unidirectional and multidirectional action (the pulling thing and that which pulls) [8, p. 590–591]. It is noteworthy that derivatives, like non-

derivative words, can change their lexical meanings over time and deviate from the original meaning, which was the sum of the meanings of the word-formative model and the formative basis. For example, the word *водій* 1. The one who drives the car, controls it; chauffeur. 2. figur. The one who shows the way to someone; the driver (the one who leads) has lost its original meaning [8, p. 364]. In the Old Ukrainian language, the lexeme is declared *водій, вожай* in the meaning of 1. Leader; guide. *Дай вожая, як знаєш сам, щоб нас до моря допровадив*. Мкр. Г.34. 2. Водырь, передовое животное в стаде. Браун. 24 [10, p. 302]. In modern Ukrainian, it is used in a narrower sense (one who drives a certain type of transport): *Водій двоколісного транспорту, промчавши Дворянською вулицею, зупинився біля ошатного будинку* (D. Bezverkhni). The continuity of grammatical processes in the history of the Ukrainian language expresses such deviations in the meanings of derivatives from the sum of the meanings of the word-forming bases and the meaning of the word-forming model, which are commonly called “semantic additions”, which complicate the determination of the word-forming meaning of the model or affix, and in order to avoid including them in the word-forming meaning, it is necessary to analyze as many derivatives formed according to this model as possible [5].

It is evident that the meaning of word-formation models of verbal nouns is determined in terms of the categorical meanings of the noun that the forming verbal bases acquire in the act of word-formation: gender, being/non-being, and five semantic categories of the noun, which include verbal derivatives: procedural names, agentive names, names of the result of action, names of the object of action, and names of the place of action. Each of these five categories is essentially a separate way of transforming verbal semantics into noun semantics and all of them are segmented into the word-formation paradigm of verbal nouns. The definition of additional categories expresses the lexical, not the word-formation, meaning of these nominatives [9]. In addition, a number of word-formation models of verbal nouns regularly and independently of the meanings of the forming bases introduce into the semantics of derivatives the connotative meaning [6] of the intensity of manifestation of a feature.

The word-formation model “ДО + -ння, -ття” has the main meaning of procedural names of neuter non-beings: *До пізнього **сніданкування** двох подруг на їхні запитини приєдналася й одна з гостей готелю. Тепер він не думав про три яйця, кусень хліба й сіль, бо Мазуриха мала кращі **частування**. – А як вам такий перебіг подій? – уперше за весь час озвався молодий служивий, що записував **свідчення*** (D. Bezverkhni). And facultative is the name of the result of the action of non-beings of the neuter gender: *Софія Павлівна окинула оком галявину, неподалік долинали **дзюрчання** водоспаду з урвища: вода несла свою спінену холоднечу в обійми гранітних каменів. Лунали лише тихі **схлипування** Анни та шум водоспаду. Ви от, уже вибачте, але, попри усе ваше **квіткування**, – чимось добре опечалені* (D. Bezverkhni). The meaning of the result of an action is often combined with the procedural meaning in the same nouns formed from the stems of transitive verbs of the perfective form. Nouns formed from the stems of imperfective verbs, while retaining the specific formants, partially retain the semantics of incompleteness, the development of the action, and therefore the meaning of the result of an action is not inherent in them [4]. Only in rare cases, nouns formed according to this model from the stems of the imperfective form can also have the meaning of the result of an action: *Такі **почування**, аж скривитись хочеться, – вона ж, бідолашна, так схожа на лимон, який, перепрошую, уже добряче вичавили не одні чоловічі руки, пошепки додала Елеонора Яківна, осудливим поглядом проводжаючи одну з постоялиць готелю* (D. Bezverkhni). Derivatives formed according to the model from the bases of transitive verbs have the meaning of the object of action: *Розмістились в апартаментах на найвищому поверсі готелю, там, де **лиття** яскравого світла розбивало сумніви і тривогу Елеонори Яківни за вчорашню розмову з Віктором Улжицьким. Стряпчий, котрий зазвичай займався справами їхньої родини, повідомив Софії Нрієвській, що на рахунок проханої суми, за **шиття** вечірньої сукні, просто немає* (D. Bezverkhni). However, the number of such nouns is so small that they can be considered the result of lexical reinterpretation of nouns, and not a consequence of another meaning of the above model,

although secondary word-forming meanings may arise as a result of such unidirectional and regular lexical reinterpretation.

The word-formation model “ДО + Ø” has a complex semantic structure. The suffix Ø deprives the verb stems of all suffixal morphemes and at the same time neutralizes all verbal features in them, except those associated with the prefix and root. Such a “truncated” form of the verb stems is easily associated with everything that can be motivated by the name of an action, and first of all, with substantive names of actions [12]. It has been established that nouns formed according to this model fall into all five semantic categories of verbal nouns, and the main meaning of this model is the procedural names of masculine non-entities: *Цікава пара – заможне подружжя з провінції? Чи багатий адмірал та його коханка, і вони ховають свій гріховний **перелюб** у таких-от непримітних «парижах», як наші? **Вибір** Софії Павлівни був обдуманим і категоричним. Дві гарно вбрані пані явно нетерпляче чекали на **переліт*** (D. Bezverkhni). Optionally, the model forms names of the result of an action – masculine non-beings, names of the place of action – masculine non-beings, agentive names of the masculine gender – beings/non-beings, names of the object of action – masculine non-beings: *Софія вмить стала новою цікавою атракцією, на яку всі і кожен хотіли надивитися, як на мистецький **витвір**, немовби вона ось-ось має зникнути, як стіна диму після ефектного трюку якогось заїжджого фігляр. Вони не бронювали апартаментів заздалегідь, а тому такий пізній **прихід** збентежив Романа Івановича. З іншого боку, біля невеличкого возика з сіном, що його зазвичай залишав **пастух** на вечір, праворуч від воріт стайні для коней, була жінка* (D. Bezverkhni).

The word-formation model “ДО + -ка” has the main meaning of procedural names of feminine non-beings and the optional meanings of names of the result of an action – feminine non-beings, agentive names of feminine – beings (persons): ***Покоївка** заявила, що того дня він заскочив до своєї квартири лише на кілька хвилин. Розпочавши звичну прогулянку, жінка для годиться постояла біля міської управи, перекинувшись кількома вітальними фразами з **перекупками**. Утім, під вінець її покликав інший, як колись і нагадала їй **ворожжа**, Устя досі не знала, куди подівся перший кавалер* (D. Bezverkhni), and non-beings (*пилка, поїлка, прядка*) and names of the object of action – feminine inanimate objects (*накидка, наливка*). It is evident that in the modern Ukrainian language this model in the meaning of procedural names and names of the result of action is being supplanted by a more active synonymous model. However, this model has become established in the agentive meaning, where the lexicalization of derivatives has occurred, and in the meaning of procedural and result of action – in the field of technical terminology.

The word-forming function of the model “ДО + -ja” is the creation of procedural names of non-beings of the feminine gender. Optionally, this model forms the names of the result of an action and the object of an action of the feminine gender: – *Не варто турбуватися, моя маленька Соню, – з притиском мовив Тиміш, – усе гаразд, **ночівля** в Устини Марківни буде пристойною і затишною. Хрієвські вже кілька років як пошлюбились, але Софії їй досі було чудно ловити себе на думці про те, що вона має чоловіка і **погоня** за кращим майбутнім закінчилася* (D. Bezverkhni). It is noteworthy that in some derivatives the main procedural and optional meanings can be combined.

The word-formation models “ДО + -ня, -нина, -нява, -неча” form intensive-procedural nouns of feminine non-beings. The connotative meaning of intensity has led to the active inclusion in the models of verb stems with the suffix -om-, although the mentioned models regularly assign the meaning of intensity to stems without this suffix: *А чи не стосується, бува, ця нагальність однієї з постоялиць готелю «Лондон», що ним керує пан Рязкін, де і відбулася **різанина**? Поліціант Світовий кахикнув, з останніх сил намагаючись зберігати офіційний тон, тим часом **ворожнеча** заповнила поліцейський відділок. Але найгірше, на думку Сильвестра Азиковича, було те, що нині скрізь шастала поліція, і ця **біганина, грюканина** лякали постояльців готелю, а ще він має виділити одну з кімнат для цих*

нишпорок закону, які понад усе прагнуть вислужитись перед начальством (D. Bezverkhniy).

Word-formation models “ДО + *ба, -ота*, and the model of foreign origin *-(a)ція*”: *Клятьба* – річ погана, печально пробурмотів Ерік фон Рей, сидючи поряд зі своєю дружиною. Як вони сказали, єдине, що вимагається від мене – це невеличка **консультація**. **Симуляція** молодих поліціантів у розкритті злочину змушувала поліціанта Світового остаточно перебрати ініціативу в свої руки (D. Bezverkhniy) have the main meaning of procedural names of feminine non-entities and the optional meaning of names of the result of an action – of feminine non-entities, which in some cases can be combined with the main meaning in one derivative.

According to the word-formation model “ДО + *-ник*” masculine agentive nouns are formed – beings/non-beings. Verbal suffixes in this model can be either retained or cut off, which led to the emergence of doublets: *Тутешній повітовий **управник** сьогодні перед полуднем планував візит до відставного поліціанта Тимоша Уласовича Нрієвського, щоб владнати якісь справи з купівлею кількох шахт у Юзівках (нині Донецьк)* (D. Bezverkhniy). The word-formation model “ДО + *-ч*” functions only in the meaning of agentive masculine nouns – beings: *Через них, кляті, геть забув пильнувати дорогу, від чого ледь не наскочив на пузатого пекаря, котрий, не соромлячись перехожих, ще довго лаяв неухажного **погонича*** (D. Bezverkhniy) and non-beings. Some derivatives combine the meanings of beings (persons) and non-beings. Agentive names of non-beings are the secondary meaning of the model.

According to the model “ДО + *'ко, -ака*” derogatory personal agentive masculine nouns are formed: *Сума, відверто кажучи, немала, втім, поки що відкладімо це питання, – наполог **служака**. Уперше за весь час озвався молодий **писака**, що записував свідчення, – Або через кохання, – це ще більш натягнуто, – замислилась Софія* (D. Bezverkhniy). The word-formation models “ДО + *-ура, -оха, -уга*” are characterized by the meaning of derogatory personal agentive nouns of the common gender: *Хода, постава, манери – усе починається з цього: тон, уміння подати себе, а не бути, як **замазура**, серед кількості сапфірів у твоєму новому намисті, складності мережива на сукні й того, чи гаптована вона золотими нитками..., – ці дивні настанови Устина Марківна пам'ятала й досі, свято дотримуючись вказівок давно спочилої в Бозі бабці.*

– *Пригадую, – в'їдливо сказала покоївка, – пізно ввечері... Хоча ні, стривайте, що я верзу, – точно не ввечері, а в ночі, можливо навіть під ранок, хтось постукав у двері, я подумала якийсь **волоцюга** і не відчинила. То Анечка тільки на вигляд спокійненька та тиха – насправді ж вона ще та **хануга** та ахферистка, – примовляла тітка Глаша з канцелярії, не забуваючи згадати, що Анеччина бабця ще та **пройдоха*** була (D. Bezverkhniy), but optionally, names of the object of action – feminine non-beings – can also be created.

The word-formation model “ДО + *Оа*” in the modern Ukrainian language has the main meaning of the names of the result of an action – feminine non-beings: – *От «вельмишановні гості», – в голосі жінки бриніла лютя, але сльозлива зляканість нікуди не зникла, – це йому **відплата**, за яку теж не забули. Молода прислужниця, як запримітила Софія, теж мала заплаканий вигляд, **вирва**, що утворилася у її душі за донос Мотрі Сніженчихи, яка працює у місцевому кабінеті перлюстрацій. Дециями виловлювали звіди все, до чого можна було б причепитися і **винагорода** не забарилася* (D. Bezverkhniy), and optional meanings of procedural names of feminine non-beings: *Щоб дізнатися про настрій Віри Жукевич, достатньо було подивитися, як вона починає свій ранок, як її впевнена **хода** та **гра** на фортепіано захоплювали мешканців готелю* (D. Bezverkhniy) and agentive names of beings (persons) of the same gender: *Дружина поліцейстера Живоглядова доєдналась до розмови, – може, то покоївка, а, може, якийсь **зайда** чистив кишені постояльцям готелю. – Я дуже на це сподіваюся, черговий шматочок тістечка опинився в роті Мотрі, – у вас є для мене інформація. – Так, неважливо, звідки я дізналася те, що скоро знатимете й ви, а*

чи може ця **базіка** гарантувати правдивість сказаного (D. Bezverkhonii). Most agentive personal names of the common gender have a connotative meaning of disdain, but it is an element of the lexical meanings of the derivational bases, not the model [7], and it is absent in derivatives formed from bases with a neutral meaning.

The model “ДО + -ина” is unambiguous, only the names of the result of an action are formed from it – feminine non-beings: *Обличчя молодика сплотніло від поставленого питання Арсентія Крижа, він зрозумів, що з'явилася **тріщина** у їхніх стосунках, руки його затрусилися й, аби цього ніхто не помітив, він стиснув їх у кулаки. Увесь цей час Віктор спокійнісінько пролежав у ліжку, огорнутий турботою тамтешніх медсестер, лише **дряпина** на щоці нагадувала про побиття через давній картярський борг* (D. Bezverkhonii). The meaning of the result of an action in this model is so stable that even from the bases of intransitive verbs nouns with only this meaning are formed. Names of the result of an action – masculine non-entities are the main meaning of the model “ДО + -ок”: *Він лише безпорадно стояв, намагаючись хапнути свіжого повітря в легені, смиренным поглядом провів по столу, де лежав **обривок** записки, доставленої дворецьким. На мить Лану охопило якесь тривожне відчуття, – **вилив** страху – неприборканого, первісного, тваринного, перед яким не здатна встояти жодна жива істота* (D. Bezverkhonii). Optionally, this model forms procedural names of non-beings of the masculine gender: *Софія сиділа в плетеному кріслі, що поскрипувало від неквапливого погойдування, на обличчі її неприховано тінилася вуаль вечірньої втоми, – не такий **розвиток** подій очікувала від цього київського візиту* (D. Bezverkhonii) and agentive names of beings (persons): – *Тільки не кажи, – Єлизавета не стримала знущального тону, що тобі це не сподобалося, ти ще той **ходок*** (D. Bezverkhonii) and non-beings: *Серед розкиданих речей, валявся **помазок**, що привернув увагу молодого поліціянта* (D. Bezverkhonii).

The only word-formation model in the modern Ukrainian language is “ДО + -во”, the main meaning of which is the name of the object of the action of a neuter inanimate object: *Зі спогадів впливало каламутне **видиво** учораїньої ночі: за картами Віктор програв не так уже й багато асигнацій, що було великою рідкістю. На вході Софію зустрів поважного віку швейцар, **куриво** передпокою цього затлохого місця з вицвілими обдертими шпалерами та дешевими фіранками, огорнутих сигаретним димом постояльців, плечі жінки поважно розправилися від веселої музики та кокетливого сміху дам. Це було фантастичне **дійство** – страшне, містичне, загадкове, я б навіть сказав – брудне, але ж фантастичне* (D. Bezverkhonii). It is noteworthy that in derivatives formed from the stems of verbs denoting a productive action, the meaning of the object of the action is combined with the meaning of the result of the action: *Закінчивши з трапезою, Тиміш Уласович поглянув на багряне **мереживо** заходу сонця і подався до своїх колег-знайомих, котрі чекали на нього у скверіку біля Старокиївського поліцейного відділка* (D. Bezverkhonii). Optionally, two names of actions were formed according to this model – neuter inanimate objects (*житво*, *лігво*): *Покоївка Наська, **житво** якої обмежено у спілкуванні, як завжди, мовчки й з неприхованим презирством принесла на тацях солодкі наїдки* (D. Bezverkhonii).

Names of places of action – non-beings of the feminine gender have a model “ДО + -ня” in nouns of this type the suffix -н(я) often appears in a complicated form (-арня, -льня): ***Спальня**, підготовлена для дружини відставного поліціянта, вказувала на вияв поваги до такої шанованої й заможної новоспеченої графині* (D. Bezverkhonii). There is also the model “ДО + -ище” which denotes non-beings of neuter gender: *Софія почувалася доволі некомфортно в такій компанії, усі ці люди були якимись надміру безтурботними, несерйозним, у головах яких тільки **гульбище**. Тиміш Уласович ще перед сніданком почав розбирати **звалище** паперів, що повернули його у минулі спогади та нагадали про важкий початок і приємне завершення його кар'єри* (D. Bezverkhonii). The main function of the majority of word-formation models of verbal nouns in the modern Ukrainian literary language is the creation of procedural and agentive names [11]. The other three semantic categories of verbal nouns are usually formed optionally according to models with a primary procedural meaning: the

name of the result of an action, the place of action, and less often, the object of action or agentive (the name of the object of action) meaning.

It is noteworthy that polysemy and synonymy are widely developed in the system of verbal-noun word formation of the Ukrainian language. The absence of specific formal word-forming means for most names of the result of action, object of action and place of action complicates their opposition to procedural and agentive names. The fact that they are formed from the bases of transitive verbs helps to distinguish the names of the result of action and object of action from procedural names that are identical in word-formation structure [9]. The semantic opposition of the five categories of verbal nouns declares its expression at the grammatical level: paradigmatically and syntagmatically. Word-formation synonymy, which is a means of enriching the expressive capabilities of the language, is inherent in agentive and procedural names.

Conclusions and research prospects. Observations of the word-formation paradigm of verbal nouns in the modern Ukrainian literary language give grounds to assert that the formative verbal bases in the word-formation process lose their grammaticalization and are deprived of verbal semantics. With the help of a new nominal word-formation formant, they express a new lexical and grammatical meaning and produce a new functional-stylistic dominant, that is, a “transposition” occurs [3, p. 56], in particular a complete morphological one.

The process of forming nouns from verbs should be characterized as a transpositional (mutational) type of lexical derivation, since the verbal stem turns into a noun, changing its lexical meaning. The grammatical categories of the verb associated with the verbal inflectional paradigm, such as tense, person, mood, number, are completely neutralized in the process of word formation. As for the categorical meanings, the carriers of which are the entire stem (transitivity/intransitivity) or its individual elements that can be preserved in the word formation (kind), for each word-formation model it should be separately determined whether they are neutralized or transformed in a certain way [9]. When creating verbal nouns, transposition involves the word-formation processes of desemization and semization. We see the prospect of further research in the study and analysis of the frame dominant of verbal nouns.

Список використаної літератури

1. Білоусенко П. Історичний словотвір іменника на шляху від ілюстративного до пояснювального мовознавства. *Українська мова*. 2018. № 1. С. 38–50. URL : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm201816> (дата звернення 17.05.2025).
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Словотвір. Морфологія. Київ : Либідь, 2004. 400 с.
3. Вихованець І. Р. Різновиди транспозиції. *Актуальні проблеми граматики* : зб. наук. праць. Кіровоград : Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 1997. С. 56–60.
4. Городенська К. Г., Кравченко М. В. Словотвірна структура слова (відіменні деривати). Київ : Наукова думка, 1981. 199 с.
5. Ковалик І. І., Вихованець І. Р., Ткаченко О. Б. Словотвір сучасної української літературної мови / за заг. ред. І. І. Ковалика. Київ : Наукова думка, 1991. 656 с.
6. Лисиченко Л. А. Про характер мотивованості семантичної структури віддієслівних іменників. *Лінгвістичне дослідження* : зб. наук. праць. Харків : ХДПІ, 1992. Вип. 2. С. 49–50.
7. Німчук В. В. Історія української мови. Морфологія. Київ : Наукова думка, 2004. 288 с.
8. Новий тлумачний словник української мови. В 3-х т. / упорядн.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2005. Т. 1. 926 с.
9. Пінчук О. Ф. Словотвірні значення віддієслівних іменників в українській мові. *Студії з мовознавства*. Київ : Вища школа, 1975. С. 85–90.
10. Словник української мови. В 3-х т. / за заг. ред. С. Єфремова, А. Ніковського [Упорядкував Б. Грінченко]. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. Т. 1. А – Г. 428 с. Репринт з видання 1927 р. [Серія «Словникова спадщина України»].
11. Сулима О. П. До питання лексико-семантичної класифікації дієслова. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. № 38. Т. 3. URL : http://www.vestnikphilology.mgu.od.ua/archive/v38/part_3/43.pdf (дата звернення 03.06.2025).
12. Тоцька Н. І. Словотвірна морфеміка сучасної української мови. Київ : Вища школа, 1981. 207 с.

References

1. Bilousenko, P. (2018). Istorychnyi slovotvir imennyka na shliakhu vid iliustratyvnoho do poiasniuvalnogo movoznavstva [Historical word formation of the noun on the way from illustrative to explanatory

- linguistics]. *Ukrainska mova [Ukrainian language]*, (1), 38–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2018_1_6 (in Ukr.).
2. Vykhovanets, I. R. (2004). *Hramatyka ukrainskoi movy. Slovotvir. Morfolohiia [Grammar of the Ukrainian language. Word formation. Morphology]*. Kyiv: Lybid, 400 (in Ukr.).
3. Vykhovanets, I. R. (1997). Riznovydy transpozitsii [Types of transposition]. In: *Aktualni problemy hramatyky: zb. nauk. prats [Current problems of grammar: collection of scientific works]*. Kirovohrad: Kirovohrad. Derzh. Ped. Un-t im. V. Vynnychenka, 56–60 (in Ukr.).
4. Horodenska, K. & Kravchenko, M. (1981). Slovotvirna struktura slova (vidimenni deryvaty) [Word-formation structure of a word (nominal derivatives)]. Kyiv: Naukova dumka, 199 (in Ukr.).
5. Kovalyk, I. I., Vykhovanets I. R. & Tkachenko, O. B. (1991). Slovotvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [Word formation of the modern Ukrainian literary language]. Kyiv: Naukova dumka, 656 (in Ukr.).
6. Lysychenko, L. A. (1992). Pro kharakter motyvovanosti semantychnoi struktury viddiieslivnykh imennykiv [On the nature of the motivation of the semantic structure of verbal nouns]. In: *Linhvistychni doslidzhennia [Linguistic research]*: zb. nauk. prats. Kharkiv: KhDPI, 2, 49–50 (in Ukr.).
7. Nimchuk, V. V. (2004). Istorii ukrainskoi movy. Morfolohiia [History of the Ukrainian language. Morphology]. Kyiv: Naukova dumka, 288 (in Ukr.).
8. Yaremenko, V. & Slipushko, O. (2005). Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. V 3-kh t. Kyiv: Akonit, 1, 926 (in Ukr.).
9. Pinchuk, O. F. (1975). Slovotvirni znachennia viddiieslivnykh imennykiv v ukrainskii movi [Word-forming meanings of verbal nouns in the Ukrainian language]. In: *Studii z movoznavstva [Linguistics Studies]*. Kyiv: Vyshcha shkola, 85–90 (in Ukr.).
10. Yefremov, S. (Ed.) ta in. (2017). Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian Language]. V 3 t. T. 1, A-G, Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho, 8, XLIV. Reprint z vydannia 1927 r. 428 (in Ukr.).
11. Sulyma, O. P. (2019). Do pytannia leksyko-semantychnoi klasyfikatsii diieslova [On the issue of lexical-semantic classification of the verb]. In: *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology]*. (38). T. 3. Available at: http://www.vestnikphilology.mgu.od.ua/archive/v38/part_3/43.pdf (in Ukr.).
12. Totska, N. I. (1981). Slovotvirna morfemika suchasnoi ukrainskoi movy [Word-formation morphemics of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Vyshcha shkola, 207 (in Ukr.).

ВІДДІЄСЛІВНІ ІМЕННИКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СЛОВОТВІРНОЇ ПАРАДИГМИ

**Г. В. Кочерга, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)**

e-mail: kocherga_galina@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1000-3427>

Анотація. *Вступ.* У статті описано словотвірні типи віддієслівних іменників (процесуальних назв, агентивних назв, назв результату дії, назв об'єкта дії та назв місця дії) крізь призму складників лексико-семантичних та словотвірно-функційних моделей. З'ясовано, що семантика словотвірних моделей віддієслівних іменників виявляється в категорійних значеннях іменника, що їх набувають твірні дієслівні основи в процесі словотвору. Для кожного з розрядів віддієслівних іменників характерний свій спосіб трансформації дієслівної семантики в іменникову.

Мета статті – з'ясувати закономірності словотвірних моделей віддієслівних іменників української літературної мови в структурно-семантичному та функційному аспектах.

Результати. Виявлено, що значення дериватів не завжди є простою сумою значень твірної основи й словотвірної моделі, бо нерідко багатозначні твірні основи включені в словотвір із різним неповним обсягом значень. Аналіз словотвірної парадигми віддієслівних іменників у сучасній українській літературній мові дає підстави стверджувати, що твірні дієслівні основи в словотвірному процесі втрачають свою граматикулізацію і позбавляються дієслівної семантики. За допомогою нового іменного словотвірного форманта вони виражають нове лексичне і граматичне значення та продукують нову функційно-стилістичну доміную, тобто виникає перенесення, зокрема повне морфологічне. У процесі творення віддієслівних іменників відбуваються словотвірні процеси десемізації та семізації.

Наукова новизна полягає в дослідженні модифікаційних процесів взаємодії похідних і твірних одиниць як самотійних частин мови, функційності словотвірних значень, парадигматичних і синтагматичних зв'язків між одиницями словотворення, словотвірних типів та лексикалізації номінативи в мовному ландшафті.

Висновки. Зроблено висновок, що утворення іменників від дієслів варто характеризувати як транспозиційний (мутаційний) тип лексичної деривації, оскільки дієслівна основа переходить в іменникову, змінюючи своє лексичне значення. Граматичні категорії дієслова, пов'язані з дієслівною словозмінною парадигмою, такі як час, особа, спосіб, число, у процесі словотворення повністю нейтралізовано. Що ж до категорійних значень, носіями яких є вся основа (перехідність / неперехідність) чи окремі її елементи, що можуть зберігатися в словотворі (вид), то для кожної словотвірної моделі потрібно окремо визначати, нейтралізуються вони чи трансформуються. Мотивацію словотвірних (семантичних) значень словотвірної моделі чи словотвірного базису необхідно відмежовувати від численних лексичних значень твірних основ, але не від дериватів як чинника часткового, індивідуального. Словотвірною моделлю можна вважати лише ту номінатему, що регулярно з'являється в семантиці всіх чи значної кількості дериватів, утворених за цією моделлю, незалежно від значень твірних основ.

Ключові слова: словотвірна модель, словотвірне значення, трансформація, віддієслівні іменники, категорія іменників, дієслівна семантика, відповідники, еквіваленти.

Надійшла до редакції: 17.04.2025

Прийнято до друку: 20.05.2025